

Szarvák Zoltán

A szászbereki asztalos mester életútja

Nagyon nehéz, de egyben hálás dolog is olyan témáról írni, melyben szüleink életéről, munkásságáról szeretnénk megemlékezni. Így vagyok ezzel én is, hiszen egy küzdelmes, de egyben szép életutat kívánok bemutatni a következő visszatekintésben.

Édesapám, Szarvák Jenő Jászsalsószentgyörgyön született 1931-ben, ahol kisparaszti családban nevelkedett a telekszállási részen lévő tanyájukon. Édesapja testvére, keresztapja (Szarvák Imre) asztalosként tevékenykedett a faluban, az Ipartestület megbecsült tagjaként. A rokoni kapcsolatnak köszönhetően, többször megérezte a frissen gyalult faforgács illatát, a meleg enyv szagát.

Ott tudatosult benne, hogy fával dolgozni kivételes élmény. Láta, ahogyan a kérges deszkából egy bútor alakul át az ügyes kezek által, melynek köszönhetően újra életre kel a fa. Ezen élmények voltak azok, amelyek hozzájárultak ahhoz az elhatározáshoz, hogy az asztalos szakmát elsajátítsa. Szakmai tanulmányait, tanoncként is keresztapjánál kezdte el. Szorgalmas, ügyes kezű inasnak bizonyult és ezért nagyon hamar komoly munkákhoz nyújtott segítséget Mesterének. Itt szerezte meg a segédlevelet (1. ábra) 1948-ban is, jó eredménnyel.

Segédévei alatt Budapesten szerzett szakmai tapasztalatot az épület és bútor asztalosi területen. Kisgyermekként Pesten járva, Édesapám többször megmutatta azt az alagsori műhelyt, ahol segédként nagyon sok szakmai fogásra tett szert. Végzett asztalosként először Szolnokon helyezkedett el, amíg a kellő tudást nem sajátította el a mestervizsga megszerzéséhez. A mestervizsgát követően az elhelyezkedési lehetőséget megvizsgálva azzal szembesült, hogy a sok szentgyörgyi asztalos mellett nehezen találna megrendelőt a szülőfalujában. Ekkor már elterjedt az a hír a környező településeken, hogy a volt uradalmi Felső-Szászbereken nagyon sokan építkeznek az újonnan kialakított házhelyeken. Szülői támogatással, több alkalommal jött át Szászberekre, hogy információt szerezzen egy esetleges iparendély kiváltásról, hosszú távú munkalehetőségről. Az építőanyag hiány miatt a lebontott cselédlakásból, uradalmi épületekből került ki a téglá és a faanyag az építkezésekhez. Az általánosan elterjedt falazó anyag a falu közepén gyártott vályog volt. Az akkor tett látogatását követően határozta el, hogy itt létesít asztalosműhelyt, mivel a községben nem volt asztalos szakember. Ekkor, 1954-ben váltotta ki a működéshez szükséges iparendélyt és kisiparosként itt dolgozott az elkövetkező 50 éven keresztül.

Kezdetekben Szijjártó Péter bácsiéknál, az Árpád utcában alakította ki a műhelyét. A mai ember el sem tudja képzelni, hogy egy 9 gyermekkel rendelkező családfő a kicsinyke ház szobáját adja bérbe asztalosműhelynek. Olyan szegénységben éltek, hogy a faanyag gyalulásakor keletkező forgácsot a gyermekek alig várták, hogy keletkezzen, hiszen nagyon jó volt vele tüzelni. Bérleti díjként a ház nyílászáróit készítette el Édesapám.

Mivel a község kialakulása az 1950-es évektől folyamatosan történt, szükség volt olyan szakemberre, melyek a folyamatosan jelentkező asztalosipari igényeket kielégíteni tudta. Kiváló szakértelemmel, kreativitással, szorgalommal és munkabírással rendelkezett már fiatal korában is, ezért Édesapámnak mindig volt munkája.

Első, mely a legnagyobb és legmeghatározóbb munkájának egyike volt az 1954-ben a Kohner kastélyból, iskolává történő átalakítás során a homlokzati és oldalfali üvegfal, ajtók készítése. A nagyméretű faanyagok leszállását a volt uradalmi bognárműhelyben lévő szalagfűrészszel végeztette el, hogy azt követően a különböző kézi fűrészek és gyaluk, illetve vésők segítségével készítse el a műhelynek kinevezett szobában alig férő ajtókat, üvegfalakat. A nagyon jó minőségben elkészített nyílászáróknak köszönhetően az eddigi nyitott folyosók lezárásra kerültek és ez által komfortosabbá vált a volt kastélyépület (2. ábra).

Abban az időben még minden famegmunkálási művelet kéziszerszámmal lett elvégezve. A szászbereki munkáknak köszönhetően megépült a családi házunk, melyből az egyik szoba szintén műhelyként funkcionált. Később a gépház is elkészült, ahol közös tengelyről lapos szíj hajtással lehetett a kezdetleges faipari gépeket üzemeltetni. Édesapám igazi iparos ember volt, hiszen ezeket a gépeket mind saját kezűleg készítette el, így a most is üzemelő szalagfűrész, faállvány alapra épített gyalugépet, majd a szalagcsiszolót is.

A kiváló és precíz munkájának köszönhetően egyre több megrendelés érkezett a faluból és a környező településekről. Szászbereken alig van olyan 1955 és 1980 között épült ház, melyben nem került be az általa készített épület-, vagy bútorigipari mestermunka. Valamennyi általa készített munkája megalapozta, majd öregbítette a szakmai hírnevét, megbecsülését. A kor szellemétől eltérően a faluban többen „Mester Úr”-nak szólították.

Természetesen az első igények a nyílászárók készítésből tevődött össze, majd a verandás házak egyre-másra üvegfalakkal lettek beépítve. A házak belső terei is számtalan asztalosipari szakmunkát igényelt, így Édesapám is egyre több asztalt, széket (hokedlit), konyhaszekrényt, szobabútort készített. A házunkon zománcozott cégtábla több mint 50 éven keresztül hirdette, hogy itt alkot a szászbereki Épület, és Bútorasztalos Mester (3. ábra).

Túlzás nélkül állítom, hogy nem volt olyan fából készült épületelem, bútorszak, kiegészítő termék, melyet Apám nem készített. Legyen az bölcső, hálósobabútor, konyhaszekrény,

szék, asztal, gyúródeszka, polc, létra, válaszfal, stb. Ő már a deszkát nézve tudta, miből lesz asztal, miből ág és miből bölcső.

Abban az időben mestervizsgával rendelkező, a szakmák kiválóságait hívták mesterembereknek, akiktől a szorgalmas inas a szakma minden csínját-bínját eltanulhatta. Az ő kezükből csak tökéletes munkadarab került ki. A 60-as évektől kezdődően Édesapámnál is több asztalos tanuló (inas) sajátította el a mesterfogásokat. Közülük egyik volt a nagybátyám is -Édesanyám öccse-, akit a sógora tanította a szakma szeretetére. A mai napig is emlegeti a sors fintorát, hogy az Édesapám mestere később az Ő beosztottja lett a jászalsószentgyörgyi Faipari Ktsz.-ben.

Kisgyermekként elég furcsa élmény volt, mikor az 1968-as száj és körömfájási zárlat miatt a faluból nem lehetett kimenni, így Édesapámnak kellett elkészíteni egy alkalommal az egyik elhunyt nyughelyét, a koporsóját és a fejfáját.

Az 1970-es években végén nagyon sok, úgynevezett Kádár-kocka ház épült Szászbereken is, amelyekben már az nyílászárók zömmel nagyipari eljárással készültek, a jóval olcsóbb, úgynevezett „Telepi ajtók” kerültek beépítésre. Mivel az olcsó, igénytelen minőségű termékek beállítása szakértelmet igényelt, ezért ezzel is sokan keresték fel a falu „Mesterét”. Az életszínvonal emelkedésével egyre többen vágytak szebb, divatosabb lakásbelsőre, így a lambériázott előszobák, verandák száma is megnövekedett a faluban.

A volt Művelődési Otthon (jelenleg Polgármesteri Hivatal áll a helyén) nagytermének görgőkön guruló válaszfal elkészítésében gyermekkorunkban még mi is részt vettünk a bátyámmal. Sok esetben a szűkös határidő miatt Édesanyámmal és a testvéremmel is besegítettünk a felületkezelési, enyvezési stb. munkáknál.

A 80-as években kezdett divatba jönni a lambériázott falburkolat, melyből egymás után jöttek a megrendelések, így nagyon sok háznál dolgoztunk. A községben végzett szakipari tevékenységeket a szászbereki kisiparosokkal közösen végezték, más-más szakmákban. A következő szakmákat művelő kisiparosok ténykedtek a településünkön, így fodrász, kőműves, cipész, szabó, szíjgyártó. Személye képviselte a település kisiparosait a KIOSZ Szolnok megyei szervezetében.

A 25 éves kisipari munka elismeréséül ezüstgyűrűt és oklevelet kapott 1979-ben (4. ábra).

A 70-es években gyermekei érdekében, Szászbereken, a Szolnok Megyei Tanács Akkumulátorüzemében helyezkedett el karbantartó asztalosként, mivel abban az időben nem volt előnyös, ha a továbbtanulni vágyó gyermek szülője „maszek”.

Édesapám társadalmi tevékenységben is aktívan részt vett. Volt tanácsstag és nagyon sok társadalmi munkában (pl.: óvodaépítés, járdaépítés, stb.) is szerepet vállalt. Szakértelmére mindig lehetett számítani, legyen az tanácsadás, vagy kétkezi fizikai munka.

Az asztalos kisipar mellet kiegészítő tevékenységként méhészkedéssel kezdett el foglalkozni. Először egy pár méhcsalád volt a kertbe, mely egyre nagyobb állománnyá növekedett. A méhekkal való foglalatosságot a testvéremmel megörököltük és folytattuk.

A rendszerváltást követően, már közel a 70. életéhez, szeretne volna, hogyha a kiégett, régi kis kápolna helyett egy új kápolna épülne Szászbereken. Többekkel közösen létrehozták a Szászbereki Római Katolikus Kápolna Alapítványt, hogy alapot teremtsenek egy méltó, új kápolna megépítéséhez. A millenniumi ünnepségek alkalmából lehetőség nyílt arra, hogy megvalósuljon az Alapítvány célkitűzése. Személyes döntését, hogy a Gereben Gábor által tervezett épületet elfogadta, akkor nagyon sokan támadták. Az azóta eltelt idő Őt igazolta és az épület is a falu büszkeségévé vált (5. ábra).

„Ha hinni lehet a statisztikáknak, a rendszerváltás óta több mint háromszáz egyházi épület készült el az országban. A nagy szám ellenére talán tucatnyi azoknak a szakrális rendeltetésű objektumoknak a száma, amelyek korunk kortárs építészeti közegében egyáltalán említésre tarthatnak számot. Félreértett hagyomány, stiláris zavarosság, szirupos dekorativitás, néhol pazarlás, giccsbe hajló hatásvadász formai megoldások, anyagválasztások jellemzik a nagy többséget. Habcsók templomok, ágasbogas ravatalozók, matyó kápolnák, tornyocskák, marcipán tetőcskék. Az Ybl-díjas Gereben Gábor építész háza nem ilyen. Sőt!” (Martinkó József: Templomépület Szászbereken)

Az időben meghozott elhatározásának köszönhetően lett azóta településünknek egyik meghatározó épülete a Kisboldogasszony templom, mely később a Szászbereki Kolping Katolikus Általános Iskolával együtt növelte a falu megtartó erejét.

Az igazi asztalosmesterként élte életét, nyitott volt minden új kezdeményezésre, egyike volt a képzett, tapasztalt szakembernek. Édesapám 85 éves korában fejezte be a földi pályáját, de a falujában széjjelnézve még mindig megtalálható a szorgos keze munkája, így emléke sokunk szívében is tovább él.

Szászberek; 2024 májusa.

30. 3. 1948/30.

A *Feladatmegoldás és Hirdetés* ipartestületétől

10. 1948. szám

SEGÉDLEVÉL

Barabás János *székely* tanoncot,

aki *Feladatmegoldás és Hirdetés* n. 19. évi *febr.* hó

n. született, a *székely* iskola

osztályát elvégezte, *Barabás János*

székely mester, iparos *Feladatmegoldás és Hirdetés* lakos

székely műhelyben *1948.* évi *febr.* hó

n. 1948. évi *febr.* hó *1.* tanonci

szakbavágó munkát végezt, a

tanoncisikola *székely* évfolyamát *febr.*

eredményrel elvégezte — látogatásának kötelezettsége alól fel volt mentve —

és az *1948.* évi *febr.* hó *1.* n. tartott segédi vizsgálaton

a *székely* iparban *febr.* előmenetelt

tanított, ezennel *székely* segédé nyilvánítjuk.

Kelt *Feladatmegoldás és Hirdetés* 1948. évi *febr.* hó *1.* n.

Barabás János
mester, iparos.

Hornok János
iparvezető.

1948. 11. 01. - 1948. 05. 01.

47. 212. — Budapesti Munkács

1. ábra Segédlevél 1948-ból

2. ábra Iskolai homlokzat üvegfalai
Fotó: Kósa Károly

3. ábra Cégtábla, mely évtizedekig hirdette mesterséget

4. ábra 25 éves kisipari tevékenységét elismerő oklevél

HAGYOMÁNYOS ÉS MODERN – e kettősség jellemzi majd a szászbereni katolikus kápolnát. Az egy Ybl-díjas építész tervei alapján készült kápolna többek között annak is emléket kíván állítani, hogy a 2000-es érvíz idején megmenekült a kistelepkülés. Így az épület meghatározó eleme a víz lesz. A tető ugyanis – szokatlan módon – befelé lejt majd, mely összegyűjti a csapadékot, azt egy, a kápolna előtti diszkóba vezetve. Az egyházi hozzájárulásból és adományokból megvalósuló kápolna építését tavaly kezdte el a szolnoki székhelyű Bolax Kft. Mára már állnak a falak, és a tetőszerkezet is kilencven százaléig kész.

FOTÓ: CSABAI ISTVÁN

2. ábra Templomépítésről tudósító újságcikk és az elkészült templom